

Stockholm den 12 november 2024

R-2024/1470

Till Justitiedepartementet

Ju2024/01558

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 12 juli 2024 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker utredningens förslag om att införa en ny påföljd i form av säkerhetsstraff, liksom förslaget att det ska införas en presumtion om övervakning för samtliga personer som villkorligt frigges. I övrigt vill Advokatsamfundet särskilt framhålla följande.

Synpunkter

Säkerhetsstraff

Advokatsamfundet avstyrker utredningens förslag om att en ny påföljd, säkerhetsstraff, ska införas. Såsom framgår av det särskilda yttrande som bilagts betänkandet¹ strider det nya påföljdsförslaget mot de grundläggande rättsliga principerna som påföljdssystemet vilar på. Advokatsamfundet delar denna uppfattning. Den enskilde skulle inte längre frihetsberövas för de brott denne har begått, utan även frihetsberövas på grundval av en bedömning av risken för att denne, i framtiden, riskerar att begå nya

¹ Se betänkandet s. 1171-1175.

brott. Med andra ord skulle en enskild person kunna frihetsberövas på obestämd tid, såsom ett straff för något som inte har inträffat, och som kanske aldrig skulle ha inträffat även om personen inte varit frihetsberövad. Detta skulle alltså innebära att enskilda personer i praktiken döms till livstids fängelse för brott med betydligt lägre straffskala. Förutsägbarheten avseende vilket straff en person riskerar för ett specifikt brott skulle sålunda helt försvinna. Detta bedöms stå i strid med grundläggande rättsstatliga principer.

Därtill är det viktigt att framhålla att systemet med säkerhetsstraff bygger på Rättsmedicinalverkets förmåga och möjlighet att göra riskbedömningar avseende enskilda personers risk att återfalla i allvarlig brottslighet. Denna typ av riskbedömningar har enligt forskningen en stor brist på träffsäkerhet, vilket är ett starkt skäl som talar emot att sådana riskbedömningar läggs till grund för en ny form av påföljd som är så ingripande för den enskilde som säkerhetsstraffet.

Villkorlig frigivning

Advokatsamfundet delar utredningens uppfattning att en reglering som innebär att villkorlig frigivning endast beviljas om det finns särskilda skäl inte ska införas. Precis såsom redogjorts för i betänkandet, är det inte möjligt att med stöd av forskning eller statistik dra slutsatsen att en förlängd anstaltstid förebygger eller förhindrar återfall i brott över tid. Statistiken visar därtill att den totala våldsnivån inte har ökat sedan 1990-talet och att mycket talar för att den samlade brottsligheten har planat ut över tid. Det dödliga våldet utan skjutvapen har minskat. Även återfallsfrekvensen bland de som frigives från anstalt har minskat stadigt de senaste 20 åren. Detta visar sammantaget att det nuvarande systemet med villkorlig frigivning är väl fungerande och att det i det stora hela inte finns behov av en förändring. Till detta ska läggas att kostnaderna för att införa en reglering där presumptionen är att villkorlig frigivning inte ska ske, skulle bli enorma och att dessa investeringar ur ett samhällsperspektiv i stället bör läggas på brottsförebyggande arbete. För att stävja det våld som har ökat över tid – sprängdåd och skjutvapenvåld – är det lämpligare med specifika insatser som är inriktade mot just dessa brottstyper, än att i grunden reformera ett väl fungerande system.

Avseende utredningens förslag på skärpningar i det nuvarande systemet, konstateras att det i betänkandet föreslås att det ska införas en presumtion om övervakning för samtliga personer som villkorligt frigives. Advokatsamfundet kan inte ställa sig bakom

detta förslag och förespråkar i stället att det ska ske en bedömning i det enskilda fallet om övervakning är nödvändigt eller inte.

Övriga förslag

Advokatsamfundet ställer sig bakom utredningens förslag om att utöka möjligheten att förena skyddstillsyn med fängelse, s.k. 28:3-fängelse, till att omfatta fängelsestraff upp till och med sex månader. Den nu gällande regleringen med ett maximalt fängelsestraff om tre månader har stått oförändrad sedan år 1980. Under senare år har det emellertid skett återkommande straffskaleskärpningar, liksom andra förändringar som genomförts i straffskärpande riktning för gruppen lagöverträdare mellan 18 och 21 år. Mot bakgrund av att det aktuella påföljdsalternativet syftar till att, särskilt beträffande unga lagöverträdare, skapa en större möjlighet än vad en vanlig skyddstillsyn erbjuder att undvika ett längre fängelsestraff, delar Advokatsamfundet utredningens bedömning att maximitiden för frihetsberövandet ska höjas.

Avseende frågan om reaktioner vid misskötsamhet under skyddstillsyn, ser Advokatsamfundet positivt på förslaget att införa en ny bestämmelse som ger domstolarna bättre vägledning i frågan huruvida den dömde på ett allvarligt sätt brutit mot vad som gäller för honom eller henne enligt domen om skyddstillsyn. Likaså framstår det som positivt att frågan om misskötsamhet ska hanteras snabbare.

Däremot ställer sig Advokatsamfundet avvisande till att reaktionerna vid misskötsamhet ska skärpas. De personer som döms till skyddstillsyn gör det för att de har någon form av problematik, allt som oftast någon form av missbruk. En skyddstillsyn är för många som har ett allvarligt missbruk den enda chansen att få den hjälp och behandling som de behöver. Dessvärre är det för många personer svårt att bryta ett missbruk, som ofta varit långvarigt, och återfall är vanligt även för dem som till slut lyckas ta sig ur missbruket. Att reaktionerna mot exempelvis mindre återfall ska bli strängare och hårdare, innebär att fler personer kommer att fräntas möjligheten att slutföra den vård och den behandling som de behöver. Det måste inom ramen för en skyddstillsyn finnas ett visst utrymme för personer att misslyckas utan att det stöd och den hjälp som de behöver tas ifrån dem. Mot bakgrund av detta har Advokatsamfundet svårt att se att skärpta reaktioner vid misskötsamhet skulle ha en över tid brottsförebyggande effekt och sålunda inte heller vara bättre för samhällsskyddet.

Advokatsamfundet har ingen erinran mot förslagen som avser ett utökat tillämpningsområde för IÖV (intensivövervakning med elektronisk kontroll), dels genom att det längsta fängelsestraffet som kan avtjänas genom IÖV ökas från sex till nio månader, dels genom införande av den nya verkställighetsformen avtjänande av fängelse i kontrollerat boende med elektronisk övervakning. Den nya föreslagna påföljden, som ett alternativ till fängelse vid strafftider upp till och med ett år och sex månader, skulle avlasta trycket på anstaltsplatser på fängelserna och fungera som en påföljd som är i princip lika ingripande som verkställighet i fängelse, med den fördelen att den dömda kan få vistas utanför det kontrollerade boendet, för att exempelvis arbeta eller utbilda sig.

Avseende den föreslagna nya lydelse av 26 kap. 16 § första stycket brottsbalken, om att en föreskrift enligt tredje stycket 7 även får beslutas om det kan antas behövas för att tillgodose målsägandens behov av trygghet – dvs. en utvidgning av möjligheten till vistelseförbud för att skydda brottsoffer – konstaterar Advokatsamfundet att det redan finns sådana möjligheter enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud. Enligt 2 § kontaktförbudslagen kan ett kontaktförbud utvidgas till att omfatta platser där ett brottsoffer brukar vistas. Ett utvidgande av 26 kap. 16 § tredje stycket 7 brottsbalken skulle därmed kunna leda till att reglerna blir överlappande och därmed svåröverskådliga, liksom att parallella åtgärder skulle kunna beslutas av olika aktörer. Mot denna bakgrund kan Advokatsamfundet inte ställa sig bakom förslaget i denna del.

Kriminalisering av rymning

Advokatsamfundet delar utredningens uppfattning att det saknas behov av att kriminalisera rymning. Därjämte ska framhållas att det vid en kriminalisering av rymning skulle uppstå en risk för dubbelbestraffning, eftersom rymning utgör en sådan misskötsamhet som leder till ett uppskjutande av den villkorliga frigivningen, samt att den reaktionen från myndigheternas sida i normalfallet är snabbare än brottmålsprocessen. Det torde var bättre både för den enskilde och för samhället med en snabb reaktion genom att konsekvenserna för rymningen hanteras inom den pågående straffverkställigheten i stället för genom ytterligare en brottmålsprocess.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander